

ЦИВІЛІСТИКА. ФІНАНСОВЕ ПРАВО

БУЛАТ Є.А., кандидат юридичних наук
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

УДК 347.77.029

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ НЕТРАДИЦІЙНИХ ОБ'ЄКТІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Розглянуто питання щодо необхідності введення правової охорони нетрадиційних об'єктів інтелектуальної власності, яка дозволить визнати і визначити права їх авторів і уникнути можливих правопорушень у цій сфері.

Ключові слова: нетрадиційний об'єкт інтелектуальної власності, правова охорона, права авторів, інститут права інтелектуальної власності.

Рассматриваются вопросы необходимости введения правовой охраны нетрадиционных объектов интеллектуальной собственности, которая позволит признать и определить права их авторов и избежать возможных правонарушений в этой сфере.

Ключевые слова: нетрадиционный объект интеллектуальной собственности, правовая охрана, права авторов, институт права интеллектуальной собственности.

The questions of necessity of introduction of legal safeguard of untraditional objects of intellectual property are considered in the article. Such guard will allow to acknowledge and define rights for their authors and avoid possible offences in this sphere.

Keywords: untraditional object of intellectual property, legal safeguard, rights of the authors, institute of right of intellectual property.

У цивільному праві України існують різні класифікації щодо виділення інститутів права інтелектуальної власності. Традиційно інтелектуальну власність розділяють на промислову власність і авторське право [1]. При цьому інститутами інтелектуальної власності вважаються інститут авторського права і суміжних прав, інститут патентного права, інститут права на комерційні найменування, торговельні марки та інші засоби індивідуалізації юридичної особи, продукції, товарів і послуг [2].

Однак усе різноманіття результатів творчої діяльності не вичерпується творами науки, літератури, мистецтва, а також винаходами, корисними моделями і промисловими зразками. Крім вищезазначених об'єктів, які створюються завдяки творчій, інтелектуальній діяльності людей і є цінністю для суспільства, існують й інші об'єкти, які також потребують суспільного визнання і правової охорони. На сучасному етапі інновацій їх існування і необхідність правового регулювання пов'язаних з ними суспільних відносин визнається більшістю розвинених держав.

Україна, як держава, що рухається шляхом інноваційного розвитку, не є винятком у цьому аспекті. Крім таких об'єктів, які охороняються авторським і патентним правом, а також інститутом засобів індивідуалізації учасників цивільного обігу, товарів і послуг, українське законодавство виділяє такі об'єкти інтелектуальної власності, як наукові відкриття, топографії інтегральних мікросхем, раціоналізаторські пропозиції, сорти рослин і породи тварин, а також комерційну таємницю [3]. Ці об'єкти входять до інституту охорони так званих «нетрадиційних» об'єктів інтелектуальної власності.

Введення цього терміна має умовний характер і відображає певну недостатність правового матеріалу, необхідного для визнання цих об'єктів у якості самостійних і традиційних об'єктів права інтелектуальної власності в цивільному праві України. Їх правовий режим відрізняється від режиму традиційних об'єктів, що охороняються авторським і патентним правом. Особливі права творців таких результатів часто зводяться до визнання їх особистих немайнових прав на створені об'єкти, а також до матеріального стимулювання їхньої діяльності, оскільки нерідко вони не набувають виключного права на їх використання. Проте віднесення їх прав до інтелектуальної власності має під собою достатні підстави. Ті права, що визнаються

чинним законодавством за творцями наукових відкриттів, раціоналізаторських пропозицій, а також інших об'єктів, мають абсолютний і винятковий характер, тобто характер, властивий інтелектуальній власності [4].

Якщо звернутися до підстав, якими зумовлено введення правової охорони нетрадиційних об'єктів інтелектуальної власності, ми побачимо закономірності, які можна умовно поділити на загальні, тобто такі, які стосуються всіх зазначених об'єктів, і спеціальні, тобто властиві охороні кожного із вищезазначених об'єктів.

Аналізуючи права інтелектуальної власності, ми з'ясуємо, що головним критерієм віднесення відповідного об'єкта до об'єкта права інтелектуальної власності є наявність інтелектуальної, творчої праці. При цьому специфіка такого творчого результату полягає в тому, що він невід'ємно пов'язаний з його творцем, тобто особою, яка його створила. До того ж такий зв'язок має особливий характер, оскільки у подальшому власному визнанні і застосуванні може принести велику користь людству.

Численні нетрадиційні об'єкти інтелектуальної власності є основою для розвитку нових наукоємних технологій, сприяють розвитку і удосконаленню науково-технічних здобутків, стимулюють зростання нових рішень у різних сферах людської діяльності.

Нарешті, жодний із існуючих інститутів права інтелектуальної власності не може визначити і забезпечити сьогодні належну правову охорону таких об'єктів і відповідних прав їх авторів. Наприклад, діючий у системі права інтелектуальної власності інститут авторських і суміжних прав захищає форму, а не зміст творів, у той час як, наприклад, цінність komponування інтегральних мікросхем, селекційних досягнень криється у змісті відповідних рішень, які у них містяться. Звичайно, закріплення пріоритетної публікації стосовно таких рішень буде запорукою пріоритету особи, яка першою виклала його сутність і довела до відома суспільства, але правової охорони змісту такого рішення авторське право не надасть.

Інститутом патентного права в якості об'єктів охороняються продукт, процес, спосіб у будь-якій сфері технології у той час, як, наприклад, нетрадиційним об'єктом охорони наукового відкриття є закономірності, властивості і явища матеріального світу.

Крім того, законодавцем передбачений різний порядок визнання цих об'єктів, оскільки по-різному побудована процедура експертизи і реєстрації, а матеріальне стимулювання творців ґрунтується на різних принципах. Норми традиційних інститутів права інтелектуальної власності не дозволяють використовувати і охороняти відповідні нетрадиційні об'єкти без істотних змін. Саме тому жодний із зазначених інститутів не може забезпечити надійної і ефективної правової охорони нетрадиційних об'єктів інтелектуальної власності [5].

Окремо слід зупинитися на ознаках, які характеризують нетрадиційні об'єкти інтелектуальної власності.

По-перше, будь-якому нетрадиційному об'єкту інтелектуальної власності властивий творчий, інтелектуальний характер, оскільки він є результатом, так само як і звичайний об'єкт інтелектуальної власності, творчої діяльності особи. По-друге, він має бути виражений в об'єктивній формі і, нарешті, жодний із існуючих інститутів прав інтелектуальної власності не може забезпечити охорони відповідних прав, які виникають у творців цих об'єктів.

Кожен із нетрадиційних об'єктів інтелектуальної власності також має потребу у відповідному законодавчому регулюванні через власні підстави, які властиві виключно цьому об'єктові.

Так, наприклад, наукове відкриття вважається надбанням всього людства і, відповідно до його специфіки, виключного права встановити на нього не можна. Йдеться лише про комплекс немайнових прав, які виникають у автора відкриття у зв'язку з його створенням, автор має право на отримання диплома на нього і одноразової матеріальної винагороди.

Але водночас наукове відкриття є базою для створення на його основі численних патентоздатних рішень, які втілюються у винаходи, є основою для розвитку нових наукоємних технологій. Нарешті, результати наукових фундаментальних досліджень, які втілюються у наукові відкриття, збагачують науку новими здобутками, корисними для суспільства [6].

Введення спеціальної правової охорони комерційної таємниці передбачає попередження і подальший захист прав і законних інтересів осіб, які створюють технології, методи ведення бізнесу, що пов'язані з виробництвом, технологіями, управлінням, фінансовою діяльністю.

Оскільки це тривалий процес, він, безумовно, вимагає від таких осіб певних зусиль, пов'язаних з витратами часу, коштів, а також інших чинників, пов'язаних зі створенням вищезазначених об'єктів. Оскільки не завжди є можливість захистити ці здобутки від промислового шпіонажу, підкупу та інших неправомірних методів за допомогою традиційних форм правової охорони, введення спеціальної охорони є нагальною потребою сьогодні на державному рівні.

Існують і певні проблеми у сфері селекційних досягнень, оскільки навіть існування нормативно-правових актів у цій галузі не вирішує всіх питань, пов'язаних з охороною прав на результати творчої діяльності селекціонерів. Оскільки інноваційна політика нашої держави спрямована на підтримку і захист об'єктів інтелектуальної власності, одним із завдань такого напрямку є всяляка підтримка і сприяння розвитку наукової діяльності, досліджень і здобутків селекціонерів. Саме тому чинна система охорони потребує вдосконалення, яке дозволить підвищити соціально-економічну значущість наукової творчості селекціонерів у непростих умовах агропромислового комплексу.

До важливих і розповсюджених нетрадиційних об'єктів інтелектуальної власності належить також і раціоналізаторська пропозиція. Актуальність охорони цього об'єкта не викликає сумніву, оскільки наукова творчість працівників є, по суті, стимулюючим чинником діяльності підприємства. Застосування раціоналізаторських пропозицій на підприємстві є симптоматичним показником ефективної діяльності підприємства, від застосування яких воно отримує потужний економічний ефект. Саме тому спеціальна охорона раціоналізаторських пропозицій має стати запорукою стимулювання і заохочення подальшої творчої, наукової діяльності працівників підприємства.

Компонування інтегральних мікросхем є об'єктом інтелектуальної власності, створення якого потребує значних фінансових, трудових, творчих зусиль, а також відповідного обладнання, за допомогою якого цей об'єкт створюється.

Саме тому спеціальна правова охорона цього об'єкта не завадила б, оскільки він найбільшою мірою потерпає від копіювання і виготовлення інтегральної мікросхеми із застосуванням такої топографії.

Отже, аналіз вищезазначеного свідчить про те, що нетрадиційні об'єкти права інтелектуальної власності потребують такої самої охорони, як і об'єкти традиційні, оскільки вони, по суті, мають спільні риси із останніми.

Така охорона і відповідне законодавче регулювання цих об'єктів дозволить удосконалити і підвищити рівень наукових досягнень і зацікавленості суспільства у подальших технологічних розробках. Впровадження правової охорони нетрадиційних об'єктів інтелектуальної власності стане запорукою для розвитку нових технологій і запобігання правопорушень у цій сфері.

Список використаної літератури:

1. Право інтелектуальної власності: Підруч. для студ. вищ. навч. закладів: Академ. курс / О.А. Підпригора, О.Б. Бутнік-Сіверський, В.С. Дробязко; За ред. О.А. Підпригори, О.Д. Святоцького. – 2-ге вид., переробл. та допов. – К., 2004.
2. Дробязко В.С., Дроб'язко Р.В. Право інтелектуальної власності: Навч. посіб. – К., 2004.
3. Цивільне право України: У 2 т. / За заг. ред. Я. М. Шевченко. – К., 2003. – Т. 1.
4. Сергеев А.П. Право интеллектуальной собственности в Российской Федерации: Учеб. – 2-е изд., перераб. и доп. – М., 2004.
5. Булат-Корнійчук Є.А., Іванов В.А. Інститут права на наукове відкриття в Україні і перспективи його розвитку на сучасному етапі // Інтелектуальна власність. – 2006. – № 6. – С. 45-48.
6. Научные открытия учёных Украины / Андрощук Г.А., Бошицкий Ю.Л., Булат Е.А. и др. – К., 2004.

Надійшла до редакції 17.12.2011

